

Dominique BEAUFILS

**„CREDINȚA TA TE-A MÂNTUIT”
– O VIZIUNE ORTODOXĂ
ASUPRA BOLII ȘI A MORTII –**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Traducere din franceză de Pr. Lect. Dr. Adrian Dinu
și Asist. Dr. Claudia Dinu

Lectori: Prof. Dr. S.M. Dimitriu, Dr. D. Dimitriu, Dr. M. Negoită

TRINITAS
Iași, 2009

CUPRINS

Prefață	9
Introducere	12

În căutarea unei metodologii

Gândire și păcat	19
Valoarea și pericolele medicinei	23
Viziunea ortodoxă asupra bolii și a morții	28

Libertatea și „veșmintele de piele”

Libertatea omului în boală și în moarte	35
„Apoi a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam și femeii lui îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat” (Facerea 3, 21)	45

Legătura firească dintre păcat, boală și moarte

Curăția lui Dumnezeu	54
Simbolistica pomului cunoștinței binelui și răului	58
Care sunt consecințele păcatului originar?	68
Consecințele ultime ale păcatului	82
Câteva exemple practice ale legăturii dintre păcat și boală	88

De ce bolile și moartea

Bolile și moartea pot fi legate direct de păcat	96
Exemplul „SIDA”	104
Boala poate să fie dată omului ca încercare în vederea pocăinței	113

Boala poate să fie o formă de vindecare a unei boli spirituale sau mentale	117
Boala poate să fie o încercare dată celor drepti	122
Exemplul lui Tobit	122
Exemplul lui Iov	125
Exemplul Sfântului Apostol Pavel	128
Boala și moartea pot fi o manifestare a tainei dumnezeiești	129
Moartea unui copil poate fi o ocrotire împotriva păcatului ...	130
Boala și moartea copiilor poate să fie o manifestare a slavei lui Dumnezeu	132
Problema handicapului	135

Abordarea vindecării

Ce putem înțelege prin termenul „vindecare”?	140
Care este calea vindecării?	148
Cel dintâi element este credința	149
Al doilea element al vindecării este exorcizarea	155
Al treilea element este revelația slavei lui Dumnezeu	160

Atitudinea în fața bolii și a morții

Istoria bolii	167
Atitudinea bolnavului	172
Rolul părintelui duhovnicesc	186
Rolul medicului și al anturajului	199

Epilog: prolegomene la o reflecție ortodoxă asupra problemelor etice legate de boală și moarte

Ortodoxie și etică	214
Eutanasia	225
Înverșunarea terapeutică	234
Transplantul de organe	241

Postfață	253
-----------------------	-----

*Tuturor celor ce suferă în trupul și în sufletul lor;
tuturor celor ce se roagă pentru ei, mai ales monahilor și
monahiilor care lucrează pentru transfigurarea lumii.*

*Taina creștină nu poate fi cunoscută
decât de cei care, în mod liber, primesc
să o experimenteze. (André Borrély)*

Prefață

Dominique Beaufils este chirurg la Hirson, în nordul Franței, unde a inițiat o echipă de îngrijiri paliative. Căsătorit, tată, el este totodată un teolog; or, teologii laici se constituie într-una din forțele tradiției ortodoxe care închide cercul teologiei (expresia se regăsește în „Marea Enciclopedie” a Patriarhilor răsăriteni de la 1848). S-a format prin studiu individual, prin cursurile prin corespondență ale Institutului Saint-Serge din Paris și prin frecventarea marilor duhovnici pe care-i citează mereu, ca de exemplu Episcopul Antonie de Suroj și Părintele Sofronie, ucenicul Sfântului stareț Siluan Atonitul.

Pentru Dominique Beaufils, adevărata teologie este o „știință experimentală” a credinței, o „înțelepciune” cum s-ar spune într-un limbaj mai vechi, înțelepciune care luminează omul în întregime, priceperea lui, dragostea lui lucrătoare, slujirea lui în societate.

Universul biblic este universul său, iar această carte este o vastă *midrash* pentru a medita asupra condiției celui ce îngrijește și a celui ce este îngrijit. Se întâmplă că Dominique Beaufils, ca un bun ortodox ce este, să citeze pe Părinții Bisericii, mai ales pe cei mai apropiați de sensibilitatea iudaică, precum Sfântul Irineu de Lyon. Totuși, trimiterile sale cele mai constante sunt asupra Sfintei Scripturi, mai ales la Vechiul Testament deslușit, desigur, în lumina Învierii, dar mereu resimțit în semnificația lui existențială. Nu este vorba de citări aplicate sau simple adăugiri. Acestea vin spontan pentru că descriu destinul omului, al bolnavului sau al medicului. De aceea, această carte, în pofida

câtorva puncte ce țin de identitatea personală, vorbește oricărui creștin, oricare i-ar fi confesiunea, precum și oricăruia ce caută sensul ce ascunde taina suferinței și a morții.

Acest „om drept” în sens biblic al termenului nu desparte în nici un fel credința de experiența de medic și de chirurg și tocmai această armonizare dă acestei cărți intensitatea umană și spirituală. Lui Dominique Beaufils îi place să citeze pe un alt mare chirurg creștin din secolul al XVI-lea, Ambroise Paré, care exclama de fiecare dată când făcea să-și revină vreun pacient de-al său: „Eu l-am îngrijit, Dumnezeu l-a vindecat”.

Această carte nu este a unui „moralist”, nici în sensul tehnic al unei „teologii morale”, nici în sensul obișnuit al unei enunțări de reguli. Este aceea a unui teolog mistic (există o altfel de teologie?) care exercită la modul cel mai concret posibil medicina sau, altfel spus, a unui medic care găsește în teologie îndemnul însuși a unei co-pățimiri eficiente. Admirabila pagină pe care o consacră primelor efuziuni ale dragostei, notațiile echilibrate asupra prezervativelor sau asupra metodei de procreere in vitro (FIV) dovedesc că el nu este prizonierul nici al legalismului, nici al naturalismului. Experiența comuniunii sfinților îi insuflă o asemenea reflecție.

Mărturiile unor bolnavi bulversați deodată, în momentul morții, printr-un fapt minunat, poate neașteptat, dau acestei cărți aspectul de ardoare sfâșietoare, mereu întrunădejde.

Nici un fel de laxism totuși... Dominique Beaufils condamnă ferm avorturile făcute din „confort” și de „conveniență”, condamnă experimentele asupra embrionilor, furtul sau cumpărarea în țările sărace, de organe care sunt transplantate bolnavilor din țările bogate. El dezvăluie, în spațele anumitor orientări ale medicinei contemporane, o uriașă problemă socială, la scară planetară. Totuși, el nu pierde niciodată din vedere această atitudine caracteristică Tradiției ortodoxe numită „iconomie”; iconomia dragostei profund

evangelice care așază mai presus de orice punct de vedere general persoana concretă și comuniunea persoanelor. Medicul și toți cei ce îngrijesc sunt astfel chemați spre o vocație de frăție duhovnicească, chiar de paternitate (sau de maternitate) duhovnicească.

Această carte este o îndelungă meditație, inseparabilă medicală și teologică, asupra condiției umane. În ceea ce privește răul, originea lui, (ne)semnificația lui, poziția lui Dominique Beaufile este în mod hotărât cea tradițională, fără vreo urmă cât de mică de fundamentalism (Adam, spune el, spre exemplu, este un „simbol”). Cu generozitatea și profunzimea Sfântului Isaac Sirul sau a unui Serghei Bulgakov, el evocă metamorfoza mereu posibilă a persoanei după moarte și gândește că împărțirea între capre și oi din parabolă nu se va face între oameni, ci în interiorul fiecăruia dintre ei.

Depășind nihilismul contemporan și orgoliul disperat al „Prometeilor” noștri de laborator, există în această lucrare un imens dinamism al Învierii.

Olivier CLÉMENT

Introducere

Noi trăim la ora actuală o vreme în care nu se mai acceptă boala și cu atât mai puțin, moartea. Acestea au devenit absolut anormale, împotriva naturii, și încercăm să le respingem cu totul deoarece acestea reprezintă eșecul. De boală nu se mai vorbește decât în limbaj medical. Pentru a o învinge au fost stabilite tehnici din ce în ce mai bine puse la punct ca, de exemplu, transplantul de organe, diferite mutații genetice și fecundarea in vitro, tehnici care trec dincolo de anumite limite și care comportă importante probleme etice. De cealaltă parte se asistă la o trecere către „eugenism”, luat drept o formă de terapie în particular a „vindecării” așa cum este aceea a avortului „terapeutic”, eliminând ceea ce nu pare conform cu normalul. Asistăm chiar la o anumită degradare a noțiunii de „eutanasie”, care înseamnă mai degrabă a curma viața bolnavilor decât a trata durerea și angoasa.

Încercând ameliorarea calității vieții – și a morții – omul încearcă, de fapt, să împingă limitele morții. Se caută o formă de nemurire fără a se conștientiza faptul că moartea este o limită naturală care nu duce la distrugere, pentru că aceasta nu este un sfârșit, ci un început. Omul ajunge să dezvolte longevitatea, dar nu mai este capabil să prelungească viața în plenitudinea ei, fiind obligat să constate că, după o vreme în care a crescut durata de viață, se lovește de o limită la care a crescut, de asemenea, procentul de senilitate.

Boala a devenit un subiect la modă. Peste tot se vorbește de medicină. Mijloacele media își ridică indicele de ascultare prin emisiunile medicale, deoarece acestea sunt pasionante pentru majoritatea oamenilor. Să vedem însă în ce

fel se vorbește despre boală? Într-un limbaj perfect secularizat, într-o necunoaștere totală a semnificației și tainei bolii, morții și chiar a vieții. Cine vorbește însă despre acestea într-un limbaj telogic? Cine vorbește despre boală ca despre un fenomen natural îngăduit de Dumnezeu, legat de păcatul strămoșesc, adică de propriul păcat, legat de izgonirea din rai în lumea aceasta nedesăvârșită, legat de pierderea hainei de nuntă dumnezeiești și acoperirea cu tunica de piele de acum? Cine vorbește despre boală ca despre o încercare îngăduită de Dumnezeu pentru om, ca o pedagogie mântuitoare? Cine vorbește despre moarte ca despre începutul vieții veșnice și adevărate?

Adesea se vorbește despre „scandalul” bolii, al suferinței și al morții, mai ales atunci când tinerii sunt cei ce le primesc, uitându-se cu totul de noțiunea de iconomie dumnezeiască a mântuirii. Lumea este convinsă că medicina poate rezolva totul și de aceea mulți sunt uimiți când îi văd pe bolnavi murind. Foarte adesea chiar membrii multor familii se miră când văd că bătrânii lor părinți n-au supraviețuit unei crize cardiace sau unei fracturi. De fapt, omul și-a închis ochii duhovnicești și i-a deschis numai pe cei trupești. Omul a devenit orb în fața tainei morții și a vieții. El nu recunoaște încercările pe care le trimite Dumnezeu, ca de altfel și dărrurile pe care omul le pune pe seama hazardului. Omul se mulțumește adesea să se roage pentru un bolnav sau pentru sănătatea sa. Foarte rar se cere ajutorul în vederea asumării încercării respective, cerându-se mai ales înlăturarea aceleia, chiar și atunci când zice: „Facă-se voia Ta”, gândind, de fapt, „facă-se voia mea”. Dacă boala este vindecată, omul uită adesea să mai mulțumească lui Dumnezeu, așa cum au făcut nouă leproși din cei zece vindecați de Hristos (Luca 17, 11-19).

În domeniul bolii și al morții, am pierdut limbajul creștin deoarece l-am schimbat în favoarea celui științific. Prin felul nostru de a gândi despre boală am devenit străini

față de credință. A vorbi despre boală într-un limbaj teologic este astăzi un fel de rămășag, pentru că lumea refuză acest fel de a vorbi. Dar acest fel de a vorbi este o necesitate, pentru că este al adevărului și al nădejzii, fiind mai presus de suferință, de angoasă, căci omul caută întotdeauna să aibă o nădejde. Limbajul medicinei nu poate fi prin el însuși unul al speranței, deoarece atunci când se ajunge să se învingă bolile, mereu apar altele noi. Biruința desăvârșită asupra bolii este de domeniul utopiei, o fantasmă faustiană. Rezistența tot mai mare a microbilor în fața antibioticelor administrate succesiv, apariția diferitelor boli precum SIDA sunt exemple cât se poate de clare în acest sens. Omul încearcă să treacă dincolo de pragul morții fizice, dar nu va putea niciodată să ajungă la abolirea ei, căci singura speranță, dincolo de aceasta, este limbajul vieții veșnice.

Conceptele teologice sunt și ele destul de greu de acceptat, deoarece există riscul căderii într-o vorbărie filosofică sau într-o autosuficiență care nu înseamnă decât trăirea unei iluzii. A vorbi teologic înseamnă mai întâi a fi trecut prin experiența bolii și a morții prin asumarea propriilor boli, prin împreună-pățimirea cu cei suferinzi (asumarea condiției lor), cu cei muribunzi, prin trăirea rugăciunii și a credinței, căci acest fel de a trăi nu este rodul unei speculații intelectuale, ci este o revelație făcută prin taina bolii și a morții. De fapt, limbajul teologic nu poate fi decât unul al credinței care este definită ca o „știință experimentală”, ceva care *se trăiește*, care se descoperă și care devine o realitate personală, ce nu se poate împărtăși altora decât prin aceleași roade ale credinței și prin analogia cu propria lor viață. Tocmai de aceea am încercat să arătăm și noi în această introducere că „taina creștină nu poate fi cunoscută decât de cei care, în mod liber, primesc să o experimenteze”. Această descoperire nu poate veni decât prin Sfântul Duh și prin deschiderea sufletului către învățătura Cuvântului lui Dumnezeu.

Vorbind în chip teologic despre boală înseamnă a folosi un limbaj care se referă la Sfânta Treime și care nu pierde niciodată din vedere Învierea.

De altfel, nu ar trebui pierdut din vedere faptul că aspectul științific și cel teologic sunt distincte dar complementare și inseparabile, formând un tot unitar și, de aceea, a neglija pe unul în favoarea altuia ar fi o greșeală. A nu vedea decât aspectul medical, așa cum face tot mai multă lume sub influența secularizării, înseamnă necunoașterea aspectului nădejdi și al credinței în actul mântuitor al bolii și al morții. La fel, a nu vedea decât aspectul teologic ar fi o greșeală pentru că ar dovedi că nu se cunoaște natura umană. În realitate, conjuncția dintre aceste două aspecte își găsește analogia în cele două naturi din Persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos. El nu ne-a cerut să rămânem indiferenți față de suferință ori moarte, a noastră sau a altora. Să nu uităm că Hristos a plâns atunci când a auzit de moartea lui Lazăr, arătându-Se Om desăvârșit însă, înviindu-l, S-a arătat și Dumnezeu desăvârșit (Ioan 11, 35). Să nu uităm că în Ghetsimani, sufletul Lui era „întristat până la moarte” (Matei 26, 38) adică, în străfundurile Ființei Lui, dorea ca paharul acesta „să treacă” de la El (Matei 26, 39). Vedem astfel că în Persoana lui Hristos există un echilibru armonios între divin și uman și de aceea trebuie să existe un echilibru în concepția noastră despre boală și moarte, între teologie și știință.

Care mai este astfel rolul medicului?

Pe de o parte, se poate spune că rolul său este unul de a îngriji pe bolnavi și, pe cât posibil, de a vindeca pe cel în suferință, de a-l îndepărta astfel de moarte. Dar există anumite limite peste care nu se poate trece, anumite forme de îndârjire terapeutică care sunt mărturia unei pierderi totale a nădejdi în Dumnezeu. Nedespărțirea celor două aspecte, cel medical și cel teologic, în procesul bolii, are ca și corolar faptul că nu se poate despărți boala de ființa omului,

decât cu riscul de a reduce omul la situația sa patologică care înseamnă și eșecul în vindecare.

Pe de altă parte, medicul trebuie să aibă rolul de părinte sufletească față de bolnavul pe care-l îngrijește, deoarece acest rol nu aparține în mod obligatoriu preotului; fiecare creștin, prin Botezul în Hristos este preot, împărat și prooroc, și are prin aceste demnități un rol duhovnicesc față de aproapele său. Paternitatea duhovnicească reprezintă o trăire intensă a acestei legături cu aproapele, fiind totodată lucrarea cu cele mai frumoase roade ale medicinei, căci atunci când medicul își deschide sufletul către pacientul său poate primi chiar mai mult de la acesta decât ceea ce îi oferă. În fața numeroaselor mărturii de credință, de nădejde deplină în Dumnezeu pe care o observă la cei muribunzi, medicul se simte umil și conștientizează lipsa sa de credință curată în Dumnezeu. Ce am putea spune atunci când o vedem pe Maria pe patul de moarte, la 42 de ani, suferind de un cancer înspăimântător de dureros, dar păstrându-și zâmbetul și spunând pretutindeni: „Am cancer și curând voi muri. Nu pot spune decât un lucru: Dumnezeu iubeste pe toți oamenii. Iubiți-vă unii pe alții pentru că doar «Dragostea nu cade niciodată»”. În cuvintele ei sunt cuvintele Înțelepciunii dumnezeiești: „Bătrânețile cinstite nu sunt cele aduse de o viață lungă, nici nu le măsoară după numărul anilor. Înțelepciunea este la om adevărata căruntețe și vârsta bătrâneților înseamnă o viață neîntinată” (Înțelepciunea lui Solomon 4, 8-9).

De aceea, dacă ne străduim spre o adevărată vindecare, atunci trebuie să o însoțim cu rugăciunea, cu meditația asupra sensului bolii, fapt ce ne va conduce la pocăință, fiindcă numai prin aceasta se obține siguranța mântuirii.

De mai mulți ani oamenii se interesează de etica medicală sau, mai nou, de „bioetică”. Atunci când sunt atrași de acest subiect aceasta se întâmplă din cauza fundamentării corecte a anumitor cercetări, a anumitor terapii sau a unor

aspecte decizionale care sunt antrenate de evoluția bolii. De fapt, cercetările etice nu se duc asupra cauzei sau a originii bolii sau morții. De-a lungul investigațiilor medicale însă sunt evocate de multe ori aspecte diferite precum cea a originii omului, legăturile sale cu natura și lumea ce-l înconjoară, limitele libertății sale, mentalitățile pe care le are, explicarea sensului vieții, al morții, al felului bolii, al suferinței sale...

Această întreagă problematică îi poate duce pe oameni la discuții fără sfârșit, la speculații pur intelectuale la care se adaugă argumente științifice, dar și concepte filosofice, psihologice, epistemologice care fac ca dezbaterile să nu mai fie strict existențiale, ceva care privește pe toți oamenii, ci discuții ale unor savanți care folosesc un limbaj complex, înțeles doar de cei „înțelepți”, pierzându-se limbajul credinței și al dragostei care este limbajul celor simpli, a celor „prea mici” (Matei 11, 25)¹.

Gândirea etică acceptă această problematică ce face abstracție de Însuși Izvorul vieții, și de om, de Creatorul tuturor, dar acest lucru nu va face decât ca să se miște într-un cerc fără a înainta deloc și fără a da soluții trainice. Acest tip de gândire se află la periferia teologiei, fără a intra în legătură cu ea, pentru că se situează în afara Luminii care luminează toate. Ea încearcă să dea soluții la problemele vieții plecând doar de la reguli și înțelesuri omenești, adică tocmai prin pomul cunoștinței binelui și răului. Teologia încearcă să lămurească aceste probleme plecând de la realitatea dumnezeiască, adică de la Pomul Vieții.

Prin aceasta se poate pretinde că numai creștinii pot da răspuns problemelor morale? Nicidecum! Soluțiile sunt multiforme, căci ele depind de convingerile interioare, de formele

¹Această critică nu se îndreaptă către Comitetul Național Consultativ de Etică, care are ca vocație asumarea responsabilității în ceea ce privește problemele practice; atenția noastră se îndreaptă către urmările imediate, existențiale asupra problematicii respective.

de credință, de mediile socio-culturale, de condițiile de viață în care se găsesc oamenii.

Creștinul are însă tăria teologiei, adică acel lucru pe care Domnul Însuși l-a făgăduit la Înălțarea Sa: „Ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi, și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginea pământului” (Faptele Apostolilor 1, 8).

Așadar, în mod deliberat părăsim acele forme consacrate ale limbajului științific și psihologic, care sunt instrumentele prin care se încearcă să se explice totul, adică prin rațiune, ce se vrea element de bază, prin cauzalitate, dar care nu sunt decât elemente secundare, adesea „epifenomenale”.

Lăsând la o parte cu totul orice aspect „etic” al bolii și al morții, vom încerca o analiză teologică a acestora, bazându-ne numai pe experiențele medicale și credință, fără a face abstracție de realitatea fizică, umană, a suferinței, observând că ajungerea la vindecare nu înseamnă neapărat tămăduire trupească, ci cu totul și cu totul altceva decât credem în mod obișnuit.

În căutarea unei metodologii

Gândire și păcat

*Te slăvesc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului
și al pământului, căci ai ascuns acestea de cei
înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pruncilor.*

(Matei 11, 25)

Atunci când abordăm un astfel de subiect, o reflecție asupra bolii și a morții, pătrundem într-un domeniu presărat cu ascunzișuri, un domeniu care a fost dintotdeauna al fricii și al angoasei profunde a omului. Boala reprezintă pentru om o probă prin excelență, de care el se teme în măsura în care aceasta îl poate duce la pierderea vieții, a condiției care i se pare cea mai bună și care introduce în existența sa un handicap ce se prezintă sub diferite forme, începând cu o infirmitate a membrilor sau psihică, până la o boală cronică sau sechele care îl pot duce la pierderea mai mult sau mai puțin a autonomiei sale, a activităților pe care le desfășoară și, în sfârșit, a libertății sale. Se cunoaște faptul că există în noi o foarte strânsă legătură între autonomie și libertate, legătură ce se vede prin căderea în păcat, care este prototipul acestei legături prin care omul este definit, este făcut robul propriei alegeri. Boala reprezintă, de altfel, premiza morții, adică a ultimei încercări pe care o are, deoarece ea este pentru om sinonimă necunoscutului, a îndoielii, iar pentru mulți, chiar a neantului. În societatea noastră actuală, mai mult ca oricând, teama în fața morții rămâne o realitate mult mai ancorată decât amintirea însăși a morții care este – cu tot ce se spune chiar împotriva

acesteia – singura în măsură să ne conducă la mântuire prin smerenie și pocăință. Iar noi trebuie să constatăm cu tristețe că aceasta este valabilă și pentru credincioși, pentru ortodocși, dar și pentru cei de alte confesiuni creștine.

Problema bolii și a morții este, de generații, obiectul multor forme de căutare spirituale, filosofice, ale speculațiilor esoterice de orice fel, incluzând aici până și magia, și rămânem uimiți în fața succesului diferiților tămăduitori, vraci și exorciști, în epoca trenului de mare viteză, a sateliților care ne permit să vedem în direct Europa sau ceea ce se petrece în Japonia. Această cerere este totuși semnificativă pentru lipsa de spiritualitate a societății noastre, fapt ce ar trebui să ne facă să medităm mai profund asupra cauzelor și remediilor de găsit.

Boala și moartea sunt, de asemenea, obiectul cercetărilor științifice, în special a celor medicale, care devin din ce în ce mai performante pe măsură ce evoluează și care ocupă un loc din ce în ce mai important în bugetul țărilor dezvoltate. Omul caută cu cea mai mare ardoare viața, sănătatea și bunăstarea. Dar rămâne la starea păcatului originar și perpetuează păcatul adamic. Într-adevăr, în același mod în care Adam și Eva au preferat să accepte ispita șarpeului și să devină „ca” dumnezei imediat și într-un mod autonom, în loc să aștepte împlinirea promisiunii divine, de îndumnezeire prin participarea la Viața Împărăției, omul își întemeiază căutările pe propriile descoperiri și reflecții. Inducția¹, care îi guvernează lucrările, îl face să treacă de la fapte despre care nu are nici certitudinea realității, nici cunoștința fundamentelor, la o lege căreia îi oferă o valoare de certitudine, prin intermediul unei gândiri care este ea însăși limitată la o acumulare de cunoștințe, care este la urma urmei ipotetică („Eu nu știu decât un lucru, anume că nu știu nimic”, mărturisește Socrate), și atât de speculativă

¹ Inducție: termen filosofic ce arată tipul de judecată științifică care constă în trecerea de la faptul experimental la lege.

încât maschează uneori dimensiuni esențiale. Minte omului funcționează cu o formă de logică limitată la o lume tridimensională, în care totul trebuie să intre, la care totul trebuie să se adapteze, și el refuză tot ceea ce nu intră în acest cadru. În aceste condiții este străină minții omenești antinomia, care reprezintă baza credinței noastre ortodoxe și care urmează exemplul Unui Dumnezeu în Trei Persoane, Hristos, Dumnezeu adevărat și Om adevărat; Fecioara Maria care naște rămânând Fecioară, înainte, în timpul și după zămislirea Lui feciorelnică; bogăția săracului, nebunia înțeleptului, și, în sfârșit, posibilitatea mântuirii prin boală și moarte. De aceea Eliafaz din Temaan îl întrebă pe Iov: „Este oare cinstit pentru înțelept să răspundă cu cuvinte ușuratece...?” (Iov 15, 2).

În acest domeniu al bolii și al morții și chiar atunci când este abordat cu o gândire religioasă, omul poate fi înșelat de diavol care îi inspiră o speculație tendențioasă, care-l va întoarce de la „calea cea dreaptă”. În special se află aici cazul noțiunii de pedeapsă pe care omul o ia în sens literal, „pentru că litera ucide, iar duhul face viu” (II Corinteni 3, 6), cu totul incompatibilă cu mărturisirea că Dumnezeu este Dragoste desăvârșită și Atotmilostiv, Care nu vrea moartea păcătosului „ci ca păcătosul să se întoarcă de la calea sa și să fie viu” (Iezechiel 33, 11). Acest diavol îl face să uite că omul suferă consecințele naturale ale propriilor fapte, ale propriilor păcate; el îl împiedică să înțeleagă că, atunci când Dumnezeu spune despre pomul cunoștinței binelui și răului: „În ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit” (Facerea 2, 17), El nu pronunță o sentință la moarte, ci avertizează ca un Părinte iubitor că în acest pom este moarte, că acest pom este otravă amară. Această reflecție este mereu de actualitate în lumea de azi în care omul îl face pe Dumnezeu responsabil de toate răutățile lui, de josniciile lui, de toate războaiele și nu înțelege că acest Dumnezeu al dragostei este, după cum spune Părintele André Borrély, „neputincios în fața libertății omului”, și „se retrage pentru

a ne lăsa să trăim liber”². Noi auzim adesea zicându-se: „De ce Dumnezeu îngăduie toate acestea”? Răspunsul este simplu: „Datorită respectului pentru libertatea noastră, Dumnezeu îngăduie răul, ce este totuși, în chip tainic, deja biruit”³.

În speculațiile despre boală și moarte, ca și despre alte subiecte, omul se înșală de două ori. El se înșală pentru că nu cunoaște dimensiunea Tainei, tocmai ceea ce este ascuns înțelepților și cărturarilor, a căror ochi s-au deschis asupra realității trupești (Facerea 3, 7), închizându-și ochii înțelegerii duhovnicești. Omul se mai poate înșela pentru că este conștient de această dimensiune tainică, pe care el încearcă să o pătrundă, fără a înțelege că orice revelație nu poate să fie rodul unei gândiri omenești închisă în temnița strâmtă a rațiunii, care nu este de o măsură cu realitatea Împărăției lui Dumnezeu, ci poate să vină doar de la Dumnezeu, prin rugăciune, făcându-ne transparentți Cuvântului și deschizându-ne primirii Duhului Sfânt.

Doar astfel, toate acestea sunt revelate celor mai mici, celor care stau în ascultare, care se lasă pătrunși de lucrarea Cuvântului și nu caută să înțeleagă pentru a crede. Revelația nu poate să vină de la gândirea omenească, de la reflecție, fie ea chiar teologică. Aceasta răsare sau se zămislește în chip neștiut în taina inimii, în „templul Duhului Sfânt” (I Corinteni 6, 19); ea vine ca o lumină care se aprinde și luminează omul, nu ca un element exterior, nou, ci din interior, adică din cele mai dinlăuntru ale ființei. În acest sens Sfinții Părinți au spus: „Dacă te rogi ești teolog”. Este ceea ce Părintele Dumitru Stăniloae numește „revelația supranaturală”⁴.

Aceasta ar trebui să fie baza metodologică a oricărei reflecții asupra bolii și morții, ca apropiere de o taină, ce este

² André Borrély, *Qui est près de Moi est près du feu*, Desclée de Brouwer, Paris, 1978, p. 143.

³ Olivier Clément, *Questions sur l'homme*, Stock, 1972, p. 205.

⁴ Dumitru Stăniloae, *Le génie de l'Orthodoxie*, Desclée de Brouwer, 1985, p. 29.

Taina Împărăției și ale cărei cuvinte cheie ar trebui să fie smerenia, ascultarea și rugăciunea.

Valoarea și pericolele medicinei

Trebuie oare să minimalizăm sau, cu și mai mare convingere, să respingem eforturile și progresele științei și, în mod special, ale medicinei, în încercarea de a învinge suferințele, bolile, neputințele de orice fel, pentru a ameliora condițiile de viață ale ființei create de Dumnezeu, pentru a prelungi viața omului și pentru a diminua mortalitatea infantilă? Să ne aducem aminte că acum 150 sau 200 de ani speranța de viață medie nu depășea 40 de ani și mortalitatea infantilă era mai mult de zece ori mai mare decât cea pe care o avem în zilele noastre. Cu gândirea noastră de acum nu putem nici măcar să ne imaginăm toate acestea. Prin munca lor, prin descoperiri, prin mai binele pe care-l aduc, științele participă la evoluția omului, la evoluția lumii și sunt prin aceasta co-creatoare. A respinge asemenea progrese ar însemna să considerăm boala și moartea ca pedeapsă a lui Dumnezeu împotriva căreia nu avem dreptul să căutăm nici o soluție și pe care trebuie să o acceptăm cu un spirit de mortificare, și aceasta ne-ar face să cădem în erezie sau chiar am putea spune, în blasfemie. Începând cu momentul în care cercetătorul acceptă să rămână într-o cale compatibilă cu respectul valorilor credinței și când îmbunătățirea pe care el o propune omului și lumii rămâne în duhul învățaturii evanghelice și când se oprește de la orice cercetare sau folosire a rezultatelor acesteia care l-ar face să intre pe tărâmul păcatului, chiar a demonicului, el acționează efectiv ca un „împreună-creator” al universului și însoțește în chip benefic pe om spre eshaton, îndulcind urmările păcatului.

Medicul, conștient de adevărata natură a slujirii sale, a preoției sale, deși acest termen a căzut astăzi în desuetudine și chiar în ridicol, se poartă ca un frate iubitor, ca

un slujitor al fratelui în suferință, necăutând slava sa, ci vindicarea aproapelui, tămăduirea suferințelor fizice și morale. Aici este vorba de a fi în conformitate deplină cu voia lui Dumnezeu, cu învățătura evanghelică; lucrarea sa devine lucrarea Bisericii, săvârșind „taina fratelui”. Trebuie să lărgim această noțiune a „tainei fratelui” la toți cei care, sub o formă sau alta, sunt lângă cel bolnav, fie că sunt membri ai echipei de îngrijire, la toate nivelele, fie că sunt din familie, din anturaj sau, în chip deosebit, părintele duhovnicesc, toți cei în care se sălășluiește Doctorul Sufletelor și, astfel, vom vedea importanța acestora în terapie, dar și în toată munca de asistență de pe parcursul bolii.

Descoperirile științifice care au permis progrese însemnate în înțelegerea, în deslușirea și în cele din urmă, în tratarea a numeroase boli, nu pot fi puse sub semnul întrebării, nici în sensul validității și nici în cel al utilității. Descoperirile fiziologice care permit analizarea funcționării normale a organelor și înțelegerea disfuncțiilor, permit tratarea patologiei acestora; cunoștințele din microbiologie și din virusologie ne dau posibilitatea să tratăm actualmente boli infecțioase care altădată erau mortale; progresele în cunoașterea bolilor metabolismului, a bolilor glandelor endocrine, descoperirile din imunologie, din oncologie și mai recent din genetică continuă să facă să evolueze sănătatea și bunăstarea oamenilor. S-ar putea alcătui un catalog impresionant al acestor progrese, s-ar putea scrie cărți întregi despre acest subiect, dar nu despre aceasta ne-am propus să vorbim aici.

Trebuie totuși să reamintim faptul că, dacă efectiv nu putem să negăm validitatea și utilitatea a ceea ce s-ar putea numi „revelația științifică” sau, ca la Părintele Dumitru Stăniloae „revelația naturală”⁵, care sunt coroborate prin efectele lor ca și revelația supranaturală prin roadele ei, nu trebuie totuși să minimalizăm sau să tăgăduim pericolele acestei „revelații științifice”.

⁵ Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 29.